

N:o 41.

Ank. till Riksd. Kansli den 28 April 1883, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd för odling af sankar trakter m. m., dels ock enskilda motioner i samma ämne.

(R. A.)

I en den 6 sistlidne Mars till Riksdagen aflåten proposition, som till Stats-Utskottet remitterats, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att besluta:

att en särskild fond å 10,000,000 kronor under loppet af tio år bildas med ändamål att genom lån understödja odling af sankar trakter;

att till fondens bildande anvisas under tio år från och med år 1884 en million kronor årligen, dock att, om för något af dessa år icke så stort belopp för utlåning erfordras, ett kommande års tillskott må i samma mån höjas;

att de för fondens bildande nödiga medel skola, i den mån de här nedan omförmälda inbetalningar å äldre lån icke dertill förslå, af Riksgäldskontoret förskjutas mot godtgörelse af ränta å förskotten;

att från och med år 1885 skola till fonden ingå de till Statskontoret inflytande annuiteter å äldre odlingslån;

att fonden skall af Statskontoret förvaltas;

att Kongl. Maj:t skall ega att, i den mån fondens kapital och sedermera inflytande låneafbetalningar och räntebehållningar dertill lemna tillgång, å fonden anvisa lån för odling af sankar trakter, att utgå enligt följande allmänna villkor och bestämmelser:

Mom. 1. För hvarje odlingsföretag måste fullständig plan till arbetets utförande jemte beräkning öfver de med så väl torrläggningen

som odlingen förenade kostnader vara uppgjord af sakkunnig person och hafva vunnit Kongl. Maj:ts fastställelse.

Mom. 2. Vederbörande, som erhåller lån, är underkastad alla de villkor och kontroller, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga.

Mom. 3. Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvartill enligt den fastställda arbetsplanen kostnaden för torrläggningen beräknas komma att uppgå; skolande låntagaren genom kontant tillskott, materialier, arbete eller annat bidrag bestrida hvad till företagets fullbordande kan erfordras utöfver det lemnade lånebidraget.

Mom. 4. Skulle sedermera befinnas, att den verkliga kostnaden för arbetets utförande understiger den beräknade, skall, der Kongl. Maj:t icke finner undantag böra ega rum, iakttagas, att det beviljade lånet minskas med så stor del af den ifrågavarande besparingen, som lånet utgjort af den beräknade kostnadssumman; börande förty räenskaperna af vederbörande intressenter i företaget föras på sådant sätt, att den verkliga kostnaden för företaget må kunna säkert uppskattas.

Mom. 5. Med den, som mot åtnjutande af statslån åtager sig ett odlingsföretag, skall kontrakt i vederbörlig ordning afslutas samt af Kongl. Maj:t eller, efter erhållet bemyndigande, af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännas. Kontraktet skall innefatta förbindelse för låntagaren dels att, i noggrann öfverensstämmelse med den fastställda arbetsplanen och under skyldighet att dervid vara underkastad vederbörandes kontroll, påbörja och fullborda arbetet inom viss bestämd tid, utan att vidare väcka anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel, och dels att genom egna tillskott utgöra hvad som utöfver statslånet kan erfordras.

Mom. 6. För fullgörande af sådant kontrakt äfvensom för de lyftade statsmedlens återbäring, i fall mot kontraktet brytes, skall ställas sådan säkerhet, som af Kongl. Maj:t eller, efter erhållet nådigt bemyndigande, af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännes.

Mom. 7. Lånet må ej till någon del utbekommas förr, än arbetsföretaget blifvit börjadt, hvarefter medlen få successivt och i mån af arbetets fortgång lyftas vid de terminer, som i kontraktet finnas utsatta eller särskildt blifvit bestämda; börande, såvida icke Kongl. Maj:t, med afseende å särskilda förhållanden, pröfvar skäligt annorlunda förordna, någon del af lånet i Statskontoret innestå, intill dess arbetet är afsyndadt och godkänt.

Mom. 8. Lånen skola från Statskontoret utbetalas antingen omedelbart eller ock genom Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande; börande, innan större eller mindre del af beviljadt lån utbetalas, hos Statskontoret företes:

- a) om arbetets utförande afslutadt och godkänt kontrakt;
- b) godkänd säkerhetshandling för samma kontrakts fullgörande eller medlens återbäring;
- c) behörigt intyg att arbetet är börjadt;
- d) en till Statskontoret eller ordres stäld, af nämnda kontor godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta vederbörandes betalningsansvar, intill dess lånet, jemlikt Kongl. kungörelserna af den 13 Juni 1845 och den 3 November 1848, blifvit fördeladt på de hemman, hvilka för återbetalningen skola ansvara, och fördelningen vunnit laga kraft samt uti jordeboken på föreskrifvet sätt antecknats; och
- e) af Statskontoret godkänd borgen eller säkerhetshandling för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande.

Mom. 9. De låne- och säkerhetshandlingar, som för låneunderstöds utbekommande till Statskontoret aflemnats, förblifva uti Statskontorets vård; dock skola sådana handlingar, som vederbörande embetsmyndigheter kunna blifva i behof att begagna, till dem på behörig requisition utlemnas.

Mom. 10. I händelse afvikelse, utan dertill erhållen vederbörlig tillåtelse, skett från den fastställda arbetsplanen, eller arbetet, utan af Kongl. Maj:t medgifvet anstånd med detsammas utförande, icke blifvit fullbordadt inom därför bestämd tid, ankommer på Kongl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning af statslånet samt återfordra hvad deraf uppburits, att på en gång eller successivt till Statskontoret inbetalas inom den tid, som bestämmes af Kongl. Maj:t. Statskontoret bör tillse, att sådan inbetalning ingår i vederbörlig ordning, och skall det åligga vederbörande att å sålunda lyftade och återburna medel jemväl erlägga fem procent årlig ränta från lyftningsdagen, till dess återbetalning sker.

Mom. 11. Alla med låneunderstöd utförda arbeten skola af den eller dem, det åligger, vederbörligen underhållas.

Mom. 12. Å den af Kongl. Maj:t bestämda lånesumman erlägges de första fem åren från första lyftningsdagen icke någon ränta eller kapitalafbetalning, men den för lånen bestämda räntan beräknas å de under tiden lyftade belopp och lägges vid de fem årens slut till den beviljade lånesumman. Å det sålunda uppkommande beloppet erlägges från sjette året tills lånet blifvit slutfördt en annuitet af tio procent, deraf fem procent ränta. I afseende på sättet och ansvarigheten för dessa inbetalningars verkställande böra lända till efterrättelse ofvan åberopade Kongl. kungörelser af den 13 Juni 1845 och den 3 November 1848.

Mom. 13. Alla kostnader af hvad namn de vara må, som i följd

af erhållna lån föranledts för Statskontoret, skola utan undantag bestridas eller godtgöras af låntagaren.

Under förutsättning, att Riksdagen lemnade sitt bifall till bildandet af ifrågavarande fond, på sätt Kongl. Maj:t sålunda ifrågasatt, har Kongl. Maj:t derjemte föreslagit Riksdagen att bemyndiga fullmäktige i Riksgäldskontoret att för beredande af tillgång till de försträckningar till ifrågavarande fond, som komme att åligga Riksgäldskontoret, dels använda den del af den blifvande postsparbankens tillgångar, som enligt Kongl. Maj:ts samma dag till Riksdagen aflättna nådiga proposition angående bildande af en dylik bank vore afsedd att kunna på sådant sätt göras fruktbärande, samt dels i mån af behof försälja obligationer i svenskt mynt, ouppsägbara från långgifvarens sida, men ställda att återbetalas viss kortare tid efter af Riksgäldskontoret verkställd uppsägning.

Af det ifrågavarande proposition bifogade statsrådsprotokoll inhemtas, att *Landtbruksakademiens förvaltningskomité* uti underdånig skrifvelse den 19 December 1882 gjort framställning om beredande af understöd medelst lån för åvägabringande i större omfattning af torrläggning utaf vattendränkt mark inom landet, äfvensom för samma marks odling.

I denna skrifvelse redogör komitén till en början för innehållet af yttranden, som från hushållningssällskapen inkommit, samt för de genom hushållningssällskapens försorg inom de särskilda länen utförda hydrografiska arbeten, innefattande uppmätning, afvägning, undersökning och kartläggning af moss- och myrmarker, äfvensom för verkställda undersökningar af torfmossar i afseende å askhalt m. m.

Beträffande denna för olika län specifika redogörelse tillåter sig Utskottet att till den Kongl. propositionen hänvisa.

Vidare förmåler förvaltningskomitén:

att, ehuru arealen af Sveriges vattendränkta, till odling tjenliga marker ej kunde uppgifvas, man dock torde kunna göra sig en närmare föreställning om vidden af denna areal deraf, att enligt framlidne Professoren A. Erdmanns geologiska arbete "Sveriges qvartära bildningar" 2,670 tunnland mossar i medeltal funnes på hvarje undersökt qvadratmil af landets yta vid tiden för detta arbetes utgifvande, och att, då Sveriges hela areal beräknats utgöra 3,868 qvadratmil, 10,327,560 tunnland mossar skulle enligt Erdmanns beräkning finnas inom landet; att denna beräkning icke vore för hög, utan snarare för låg, framginge deraf, att på nämnda tid några geologiska undersökningar ej blifvit utförda inom de norra länen, der de talrikaste och mest vidsträckta mossmarkerna förefunnes, hvilka ofta lämpligen kunde räknas i qvadratmil, såsom i Norrbottens län, der, enligt hvad man numera hade sig bekant, genom de

öfver länet utförda kartarbeten, uti kustlandet med undantag af Pajala socken 41,6 qvadratmil af 184 qvadratmil vore myrar och mossar, under det att inom den inre delen af länet, när fjellandet frånräknats, minst en tredjedel af arealen upptoges af dylika marker; att, enär erfarenheten visat, att minst halfva antalet af landets moss- och myrmarker vore dugligt att, efter skedd afdikning, odlas, det sålunda kunde antagas att, äfven med uppskattande af moss- och myrmarkernas vidd endast till hvad Erdmann beräknat, 5 till 6 milloner tunnland sådana, till odling användbara marker finnes inom landet, genom hvilka markers afdikning och bearbetning Sveriges odlade jord, som nu antoges vara omkring 5,800,000 tunnland, således skulle fördubblas samt till och med vinna ännu större tillväxt, om härtill lades öfriga vattendränkta, sidländta marker, som, flerstädes inom landet förekommande, kunde efter torrläggning blifva utmärkta odlingsfält; att Sverige i sina mossar och myrar samt i kärren, hvilka i sitt naturliga skick lemnade en så ringa afkastning, sålunda egde en ofantligt stor rikedomskälla, genom hvilken nationalförmögenheten så högst betydligt kunde förökas och landets välmåga för framtiden betryggas samt tillfälle till förvärf och sjelfständig utkomst härvid beredas för ett vida större antal jordbrukare än dem, som för närvarande i landet kunde sysselsättas; att odlingen af slika marker dessutom medförde den fördel, att frostländigheten minskades och borttoges samt klimatet förbättrades i samma mån, som odlingarne fortginge, hvarigenom ock skördarne å de gamla odalfälten blefve säkrare och mera gifvande; att, de till odling dugliga torfmossarne oberäknade, omkring 600,000 tunnland vattendränkta odlingsmarker redan blifvit, på föranstaltande af hushållningssällskap och landsting inom ofvan uppräknade län, undersökta och kartlagda samt planer för dem uppgjorda, så att desamma kunde bringas till odling, så snart tillgång på medel till odlingskostnadernas bestridande kunde vinnas; att de återstående likartade odlingsmarkerna, som ännu ej blifvit undersökta, voro vida större; att, då undersökningar af sådana marker jemte afdikningsplaner för deras torrläggning kunde med högst ringa kostnad erhållas genom statens landtbruksingenjörer, det ej kunde betviflas, att äfven enskilde jordbrukare, som egde mindre vidsträckta vattensjuka odlingsfält, skulle, såsom förut varit vanligt, kunna bekosta deras undersökning och planläggning till odling, och att hushållningssällskapen inom de län, der sådant hittills ej skett, skulle finna sig manade att söka främja landets bästa genom att låta undersöka de ännu obegagnade större odlingsfälten samt föranstalta planläggning till odling af dem, som härtill finnes lämpliga; att särskildt statsanslag sålunda ej torde erfordras för dessa markers undersökning

och kartläggning, helst kännedom om dem äfven vunnas genom de fortgående geologiska undersökningarne; men att deremot för att främja och påskynda tillgodogörandet af dessa vattendränkta fält, i synnerhet sådana, som vore af vidsträcktare omfång, och i hvilka oftast flere personer voro delegare, biträde från statens sida måste lemnas icke allenast till afdikningen, utan äfven till odlingen, enär i annat fall hädanefter, såsom hittills varit händelsen, torde inträffa, att större delen af de uppgjorda afdiknings- och odlingsplanerna med de till dem hörande kartor, profiler och kostnadsförslag komme att såsom ett dött kapital ligga begravnen i hushållningssällskapens gömmor.

På dessa grunder och med stöd af de från hushållningssällskapen uttalade önsknigar har förvaltningskomitén hos Kongl. Maj:t anhållit, att nådig proposition måtte till Riksdagen aflåtas, att ett belopp af 10,000,000 kronor måtte anvisas såsom fond för lån till understöd för uppodling af mossar, myrar och andra vattendränkta marker inom landet, företrädesvis sådana, som vore af större utsträckning och af hvilkas odling flere hade gagn, samt att fullmäktige i Riksgäldskontoret erhöile uppdrag att upplåna högst nämnda belopp, i den mån sådant för ändamålet behöfdes; och har förvaltningskomitén i sammanhang dermed afgifvit förslag till särskilda bestämmelser vid förvaltningen af denna fond. Enligt detta förslag skulle låneunderstöd från ifrågavarande fond utgå med hela det belopp, hvartill afdiknings- och odlingskostnaden komme att uppgå, och skulle å lånebeloppet under de fem första åren icke erläggas ränta eller kapitalafbetalning, men ränta efter den bestämda räntefoten beräknas för dessa fem år och läggas till lånesumman, hvarefter å hela det sålunda uppkommande lånebeloppet skulle från det sjette året, till dess lånet blifvit slutliqvideradt, betalas en annuitet af åtta procent, deraf högst fem procent ränta.

Till följd af erhallen remiss hafva *fullmäktige i Riksgäldskontoret* den 25 sistlidne Januari afgifvit yttrande i ärendet. Deruti hafva fullmäktige, enär hvarje splittring vid handhafvandet af statens upplåning ej gerna kunde vara annat än skadlig, förklarat sig anse Riksgäldskontoret böra åläggas att anskaffa de för odlingslånefondens bildande erforderliga medel i den mån upplåning för statens räkning blefve för ändamålet af behovet påkallad.

I detta hänseende hafva fullmäktige, jemte det de fäst uppmärksamheten derå att, såsom nogsamnt vore känt, den svenska statsskulden bestode så godt som uteslutande af lån för jernvägar, uttalat den åsigt, att en särskild upplåning för annat ändamål än det, som hittills legat till grund för statsobligationers utfärdande, icke torde böra medgifvas

i annan händelse, än att ett viktigt statsändamål sådant kräfde, samt att det förty vore önskvärdt, om fondens bildande i möjligaste måtto kunde ske utan upplåning.

Beträffande sättet för anskaffande af de för ifrågavarande fond nödiga medel hafva fullmäktige föreslagit, att till bildande af fonden måtte i första rummet användas annuiteterna å odlingslånen, utgörande, enligt Statskontorets den nådiga statsverkspropositionen till 1883 års Riksdag bilagda inkomstberäkning, för år 1884 ett belopp af 273,766 kronor, hvilket belopp komme att i riksstaten såsom extra uppbörd redovisas; och skulle, om de annuiteter, som till denna redan bildade, i sjelfva verket af kapitaliserade statsinkomster bestående fond inflöte, och hvilka inom kort torde komma att ytterligare ökas dels genom större inbetalningar än hittills å lånet till Hjelmarens sänkning och dels derigenom, att årsanslaget till fonden nyligen ökats från 100,000 till 150,000 kronor, i stället för att såsom nu till statens allmänna utgifter användas, lades till fonden för att för fondens ändamål uteslutande disponeras, deraf uppkomma en tillgång, som i sin mån gjorde upplåning obehöfelig. I sammanhang härmed hafva fullmäktige upplyst, att odlingsfonden, som enligt senast församlade statsrevisorers berättelse om statsverket vid 1880 års slut utgjorde 3,169,898 kronor 76 öre, vid slutet af år 1881, enligt hvad fullmäktige inhemtat, vuxit till 3,498,557 kronor 82 öre och för närvarande torde uppgå till omkring 4,000,000 kronor.

Vidare hafva fullmäktige antydt möjligheten deraf, att någon del af de under Statskontorets förvaltning varande fonder, åtminstone sådana, af hvilka endast den årliga afkastningen kunde till användande ifrågakomma, skulle kunna i förbindelser för de från odlingslånefonden utlemnade lån eller deremot svarande statsobligationer placeras, och derigenom en tillgång för utlåning från fonden åstadkommas, utan att obligationerna behöfde å den allmänna penningemarknaden utlemnas.

Under antagande deraf, att en ej ringa tid komme att åtgå, innan, efter förberedande undersökningar och andra åtgärder samt beslut, de å fonden anvisade medel komme att utbetalas, skulle det ock, enligt fullmäktiges tanke, vara möjligt att till bestridande af fondens utgifter använda lämplig andel af det belopp, som eljest ifrågakomme att till förstärkande af statsverkets grundfond disponeras, och hvilket, om än till odlingslån anvisadt, likväl komme att under tiden före utbetalningen bereda samma lättnad vid statsverkets liqvider, som om beloppet blifvit tillagdt grundfonden.

Till någon tid skulle ock Riksgäldskontoret, enligt fullmäktiges åsigt, antagligen kunna utan uttryckligen angifven upplåning för ända-

målet bestrida utlåningar från fonden; och om den ifrågasatta postsparbanken komme till stånd och till densamma inflytande medel skulle i statsobligationer nedläggas, vore ock, enligt fullmäktiges mening, härigenom en utväg beredd att tillgodose fondens behof utan annan upplåning än den, som blefve en följd af statsmakternas beslut att, för befrämjande af kapitalbildningen inom landet, för statens räkning mottaga uppkommande besparingar.

Skulle emellertid direkt upplåning blifva erforderlig för anskaffande af medel till den ifrågasatta fonden, funne fullmäktige obligationer af hittills vanlig beskaffenhet ej lämpligen kunna dertill användas, bland annat i följd af dessa obligationers fixa och utsträckta amorteringstid, utan hölle fullmäktige före, att den lämpligaste formen för skuldförbindelser, afsedda att anskaffa medel för en ständig, till sitt högsta belopp bestämd, men i öfrigt genom olika in- och utbetalningar vexlande fond, vore obligationer, uppsägbara från långifvarens sida, men ställda att återbetalas viss kortare tid efter af Riksgäldskontoret verkställd uppsägning, ungefärligen sådana som de obligationer, hvilka utfärdats för beredande af medel till kassaförstärkning åt Statskontoret.

Statskontoret, i ämnet hördt, har under den 16 sistlidne Februari sig utlåtit och dervid, under antagande dels att en sådan fond, hvarom Landbruksakademiens förvaltningskomité gjort framställning, komme att bildas, dels att således en så betydlig summa som 10,000,000 kronor inom en ej allt för lång tid skulle sammanbringas, dels ock att, sedan fonden uppnått detta belopp, densamma sedermera fortfarande borde hållas till samma summa för att alltjemt tjena till utlåning, för sin del förmålt sig anse de af fullmäktige i Riksgäldskontoret angifna utvägar för undvikande af en direkt upplåning ej vara fullt lämpliga eller tillfyllestgörande. Hvad fullmäktige föreslagit om användande af inflytande afbetalningar å odlingslån och af någon del utaf de till statsverkets grundfond afsedda medel skulle, enligt Statskontorets mening, i förra fallet genom minskning af en ordinarie inkomstitel och i det senare direkt, leda derhän, att inflytande statsmedel komme att användas till bildande af en för utlåning mot ränta bestämd fond. Att åter anlita de å vissa under Statskontorets förvaltning ställda fonder uppkommande behållningar syntes Statskontoret förutsätta en direkt upplåning, hvartill dock dessa fonder endast i någon mindre mån kunde lemna bidrag. Då vidare de under Riksgäldskontorets förvaltning stående medeltillgångar vore för vissa bestämda ändamål påräknade, samt något synnerligt afseende icke för närvarande torde kunna fästas å den tillgång, som skulle uppkomma efter inrättande af en postsparkassa, trodde Statskontoret, att för bildande af en odlingslånefond af den stor-

lek, som blifvit föreslagen, någon annan utväg icke finnes, än att medel dertill anskaffades genom direkt upplåning. För den händelse en sådan direkt upplåning blefve erforderlig, ansåge Statskontoret sig böra instämma uti hvad fullmäktige härutinnan yttrat.

Jemte det Statskontoret förmålt sig icke hafva något att anmärka mot de af Landtbruksakademiens förvaltningskomité föreslagna bestämmelser för lånens återbetalning, har Statskontoret slutligen fäst uppmärksamheten derå, att, för den händelse förvaltningen af den föreslagna odlingsfonden skulle åt Statskontoret uppdragas, en säkerligen icke obetydlig tillökning i göromål deraf komme att förorsakas för nämnda embetsverk, der för närvarande personalens tid och krafter äro strängt anlitade, hvadan, och då ett definitivt förslag till ordnande af det ökade behovet af tjenstebiträde först efter någon tids erfarenhet kunde uppgöras, Statskontoret nu hemställde om medgifvande att af under hand varande medel få förskjuta de häraf förorsakade utgifter för att sedermera hos Riksdagen till ersättande anmälas.

Slutligen har Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under den 26 nästlidne Februari afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i detta ärende. Uti nämnda utlåtande meddelar styrelsen: att från början af Styrelsens för allmänna väg- och vattenbyggnader verksamhet år 1841 till och med år 1881 492,130 tunnland jord eller i medeltal 12,000 tunnland årligen — med inräkning deri af det med ett statslån utaf 2,000,000 kronor understödda, men ännu icke fullbordade sänkingsarbetet af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren, som afsåge torrläggning af vid pass 30,000 tunnland — blifvit utdikade för en beräknad kostnad af 13,980,856 kronor 64 öre, hvartill erhållits i statsbidrag 7,455,067 kronor 53 öre, deraf 1,925,282 kronor 84 öre utgått såsom anslag utan återbetalningsskyldighet och 5,529,784 kronor 69 öre såsom lån, eller i medeltal årligen ett anslag af 46,958 kronor 12 öre och lån 134,872 kronor 79 öre; att kostnaden för hvarje tunnland sålunda i medeltal uppgått till 28 kronor 41 öre med ett statsbidrag i så väl anslag som lån af 15 kronor 15 öre för tunnlandet; att, enär enskilde personer och menigheter under ofvan omförmälda tidrymd utan bidrag af allmänna medel utfört torrläggingsarbeten, styrelsen, i saknad af tillförlitliga uppgifter härutinnan, icke kunde lemna nöjaktig upplysning om allt, som i detta hänseende blifvit utfördt inom landet; att, om de ofantliga jordvidder, uppgående till flera millioner tunnland, hvilka förvaltningskomitén ansåge vara till odling användbara, jemfördes med den vidd, som utdikats med bidrag af allmänna medel under de sista 41 åren, och hänsyn dervid toges till den tid, som för dessa arbeten erfordrats, sekler skulle förflyta, innan ofvannämnda stora jordvidder skulle kunna befrias från vatten,

derest utdikningsarbeten framdeles utfördes i samma utsträckning som tillförene; samt att, om hänsyn toges allenast till den odlingsmark af omkring 600,000 tunnland, hvilken, enligt hvad förvaltningskomitén upplyst, redan blifvit undersökt och kartlagd, och för hvars odling planer blifvit uppgjorda, trettio till fyratio år skulle under nyssnämnda förutsättning förflyta, innan odlingen deraf hunne verkställas.

Hvad anginge det gagn, en större odlingsfond, sådan som den föreslagna, skulle medföra, vore styrelsen öfvertygad att, derest låneunderstöd från fonden lemnades på billigare villkor än tillförene samt utginge till hela det belopp, hvartill kostnaden för så väl hufvudafloppen som öfriga för markens fullständiga torrläggning och odling erforderliga diken vore beräknad, de för landets modernäring, åber bruket, maktpåliggande och gagnande utdikningsföretagen skulle i hög grad befrämjas och fortskyndas.

Beträffande åter frågan huruvida låneunderstödet storlek borde, på sätt förvaltningskomitén föreslagit, för hvarje särskildt företag bestämmas till det belopp, hvartill icke blott afdiknings- utan ock odlingskostnaden komme att uppgå; så, ehuru Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke vågat, i saknad af erforderliga insigter i landthushållning, derom sig utlåta, har styrelsen likväl trott sig böra framhålla nödvändigheten deraf att, för behörig kontroll, särskilda kostnadsberäkningar uppgjordes öfver afdikningskostnaden och öfver kostnaden för odlingen.

Jemte det Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förklarat sig dela den af förvaltningskomitén uttalade åsigt, att understöd från den ifrågasatta fonden borde företrädesvis användas till understöd för uppodling af sådana vattendränkta trakter inom landet, som vore af större utsträckning och af hvilkas odling flere hade gagn, funne dock styrelsen härutinnan vara nödvändigt, att ett minimum på förhand bestämdes för storleken af den jordvidd, som borde ifrågakomma till erhållande af understöd från fonden. Till ledning för bedömande af detta spörsmål har styrelsen låtit upprätta en, styrelsens utlåtande i frågan bifogad tabell, upptagande för hvart och ett af de särskilda länen alla arbetsföretag, som blifvit under åren 1841—1881 utförda; och framginge af denna tabell: att af alla inom hela riket utförda 829 olika företag 222 stycken eller 26,78 procent omfattat mer än 500 tunnland, 204 stycken eller 24,6 procent emellan 200 och 500 tunnland, 180 stycken eller 21,72 procent emellan 100 och 200 tunnland och 223 stycken eller 26,9 procent under 100 tunnland; att förhållandet emellan de större och mindre arbetsföretagen varit mycket olika inom de särskilda delarne af landet, ity att, under det af de inom hela Norrland och Kopparbergs län utförda 567 arbetsföretagen 196 omfattat mindre än 100 tunnland samt 141 emellan 100 och 200

tunnland och således sammanlagdt 337 företag eller 59,4 procent af hela antalet utförda arbeten mindre än 200 tunnland, af de inom det öfriga landet utförda 567 stycken odlingsföretag endast 27 stycken afsett mindre än 100 tunnland och 39 stycken emellan 100 och 200 tunnland samt sålunda tillsammans 66 stycken eller 11,6 procent af hela antalet mindre än 200 tunnland. På grund af den utredning styrelsen sålunda åvägabragt beträffande de hittills utförda odlingsföretagens yt-innehåll, funne styrelsen några mindre så beskaffade företag icke böra med låneunderstöd från den ifrågasatta nya odlingsfonden understödjas än dem, som afsåge minst 200 tunnland. Derest ett slikt minimum af jordrymd fastställdes för företag, som skulle kunna af den nu ifrågasatta fonden understödjas, vore det dock, enligt styrelsens mening, nödigt att bibehålla hittills varande fonder för understödjande af myr-utdikningar och vattenaftappningar till förminskande af frostländigheten samt för understödjande af utdikningar af sank trakter och sjöar till beredande af odlingsföretag, på det icke alla de mindre aftappningsföretag, som nu hade utsigt att erhålla understöd af allmänna medel, skulle beröfvas en sådan förmån.

Slutligen har Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit, att en så betydligt ökad lånefond som den nu föreslagna helt visst komme att framkalla en större mängd arbetsföretag af vida betydligare omfattning än hittills, för hvilkas behöriga granskning och kontrollerande ökade arbetskrafter för styrelsen erfordrades och till följd deraf jemväl ökade utgifter utöfver den stat, som nu vore för styrelsen gällande.

Vid detta ärendes föredragning inför Konungen i Statsrådet yttrade *Statsrådet och Chefen för Civildepartementet* följande:

“Så väl de inom riket på allmän bekostnad anställda geologiska undersökningar som ock de genom bidrag af hushållningssällskap och landsting inom en del af rikets län utförda hydrografiska arbeten och verkställda undersökningar å torfmossar utvisa otvetydigt, att våra mossar, myrar och andra vattendränkta trakter ega en oväntadt stor utsträckning. Denna vattendränkta mark, uppgående enligt uppgjorda beräkningar till flere millioner tunnland, lemnar i sitt närvarande skick antingen alldeles ingen eller en obetydlig afkastning, men skulle kunna, enligt hvad erfarenheten under senare tider visat, afdikad och uppodlad framalstra rika skördar. Med de understöd af statsmedel, som årligen under de sistförflutna fyratio åren utgått till utdikningar och vattenaftappningar, hafva jemväl många torrlägningsföretag bringats till utförande inom olika trakter af landet; dock har det till följd af begränsade tillgångar för understödjande af så beskaffade arbeten i allmänhet endast skett i mindre omfattning, och då odling af den torr-

lagda marken ej ingått i planen, har sådan på flere ställen uraktlåtits och hela företagens underhåll försumrats. Då intresset för tillgodogörande af hittills obegagnade odlingslägenheter utaf vattendränkt mark inom landet synes alltmera vakna samt, enligt hvad Landtbruksakademins förvaltningskomité upplyst, planer för torrläggnings- och odlingsföretag af stor omfattning inom flere landsändar upprättats, hvilka företag hittills endast till följd af brist på medel ej kommit till utförande, synes mig äfven tidpunkten vara inne, att staten mera kraftigt än tillföre understöder utförandet af slika företag; och detta så mycket hellre, som genom nutidens tillgång till mineraliska gödningsämnen bördigheten hos de torrlagda och odlade fälten kan vidmakthållas och förökas samt detta på ett än mer vinstgifvande sätt lär kunna ernås genom tillvaratagande af den hvarfviga lera, som, efter hvad de geologiska undersökningarne gifva vid handen, förefinnes inom de flesta af rikets län. Fortskyndandet af landets torrläggning och uppodling, hvarigenom ej mindre de klimatiska förhållandena förbättras än äfven tillfälle till arbetsförtjenst och utkomst beredes en växande folkstock, synes mig ock vara ett allmänt statsändamål af högsta vikt och väl värdt uppmuntran och understöd af staten. Detta mål bör äfven enligt min tanke kunna ernås utan någon direkt uppoffring från statens sida, om blott staten, som med sin stadgade kredit kan anskaffa medel på billigare vilkor än den enskilde, träder emellan och tillhandahåller de för ändamålet erforderliga kapital. Jag tvekar fördenskull icke att förorda den af förvaltningskomitén gjorda framställningen om bildande af en odlingsfond till det af komitén föreslagna belopp af 10,000,000 kronor. Enär emellertid fondens hela belopp icke kan på en gång utan endast successivt komma till användning, lär densamma ock böra småningom bildas genom att till fonden anslå en viss bestämd summa årligen under ett antal år, intilldess fonden uppnår det bestämda beloppet. Tiden för fondens bildande synes mig lämpligen kunna bestämmas till tio år, och sålunda en summa af 1,000,000 kronor årligen ingå till fonden. Med hänsyn dertill, att odlingsföretag kunna komma att anmälas till erhållande af lån från fonden det ena året till mindre och det andra till större belopp, samt sålunda ej alltid hela den för ett år tillgängliga anslagssumma af en million kronor derunder kommer till användning, lär äfven böra stadgas att, om under något år ej så stort belopp som en million kronor disponeras, ett kommande års tillskott till fonden må kunna i samma mån höjas.

Hvad åter angår anskaffandet af de för fondens bildande nödiga medel, så synes mig i främsta rummet, på sätt fullmäktige i Riksgäldskontoret antydt, en tillgång sjelfmant erbjuda sig, nemligen annuiteterna

å utestående odlingslån, hvilka, nu till Statskontoret ingående och af fullmäktige för år 1884 till något öfver 273,000 kronor beräknade annuiteter, framdeles, på sätt fullmäktige påvisat, komma att ytterligare ökas. Väl är det, på sätt Statskontoret anmärkt, sant, att en minskning af en ordinarie inkomstitel derigenom uppkommer, men då sagda annuiteter utgöra återbetalning af under föregående år besparade och för enahanda ändamål som det förevarande anvisade statsmedel, kan jag för min del ej finna något hinder mot att bibehålla dem för samma ändamål, hvartill de en gång blifvit anvisade, i stället att låta dem ingå såsom en tillgång i ett kommande års statsreglering för att derunder förbrukas. Enär likväl meranämnda annuiteter beräknats såsom en tillgång vid uppgörande af statsregleringen för år 1884, lära desamma icke kunna komma i fråga att för nu ifrågavarande ändamål disponeras förr än med 1885 års ingång. På de af Statskontoret anförda skäl finner jag mig icke kunna understödja hvad fullmäktige yttrat derom, att behållningarne å en del under Statskontorets förvaltning ställda fonder samt de till förstärkande af statsverkets grundfond afsedda medel skulle kunna användas till bildande af fonden. Deremot, och då Eders Kongl. Maj:t genom denna dag till Riksdagen aflåten nådig proposition angående bildande af en postsparbank föreslagit, att en del af de medel, som komme att till denna anstalt inflyta, skulle öfverlemnas till Riksgäldskontoret för att af nämnda kontor göras fruktbärande, synes mig, med fästadt afseende derå, att dels de postsparbankens medel, som komma att jemlikt nyssnämnda nådiga proposition i Riksgäldskontoret insättas, äro afsedda att vinna placering i odlingsfonden, och dels att, enligt hvad erfarenheten från andra länder gifver vid handen, postsparbankens kapital kan antagas komma att snart uppgå till ganska betydande belopp, denna tillgång, om än för den närmaste tiden ringa, dock för framtiden erbjuder ett icke ovigtigt tillskott vid bildandet af nu ifrågavarande fond.

Enär de utaf mig angifna utvägar till bildande af odlingsfonden icke kunna antagas lemna för ändamålet tillräckliga tillgångar, åtminstone för närvarande, lärer ingen annan utväg återstå till fyllande af det för hvarje år, utöfver annuiteterna å de nuvarande odlingslånen och de till Riksgäldskontoret från postsparbanken inflytande medel, erforderliga belopp än särskild upplåning. Jemte det jag dervid till alla delar instämmer i hvad fullmäktige i Riksgäldskontoret och Statskontoret föreslagit i afseende å sättet för medlens upplånande, finner jag det vara uppenbart, att, då Statskontoret år 1873 fått från Riksgäldskontoret öfvertaga förvaltningen af den nuvarande odlingsfonden, samt då ett sådant bestyr som förvaltningen af den nya fonden dessutom, efter

senast verkställda organisation af Riksgäldskontoret, ej vidare lämpar sig för kontorets verksamhet, förvaltningen af den nu ifrågasatta större fonden för enahanda ändamål bör öfvertagas af Statskontoret.

Enligt hvad jag redan meddelat, har Landtbruksakademiens förvaltningskomité såsom särskilda bestämmelser för den nya odlingsfonden föreslagit, att understöd från fonden skulle utgå med hela det belopp, hvar till afdiknings- och odlingskostnaderna sammanräknade komme att uppgå, samt att lånen, hvilka finge innehafvas de fem första åren utan att derunder å dem erlades ränta eller kapitalafbetalning, skulle, efter det räntan enligt bestämd räntefot blifvit för dessa fem år beräknad, från det sjette året jemte de fem årens tillagda kapitaliserade räntor återgäldas med en annuitet af åtta procent å hela det sålunda uppkommande lånebeloppet, deraf högst fem procent ränta.

Mot förslaget om låneunderstödet bestämmade till så stort belopp, som förvaltningskomitén ifrågasatt, synes mig betänklighet möta. Enär nemligen redan nu, då staten lemnar lån till relativt ringa del af de beräknade kostnaderna, understundom inträffar, att egaren af vattendränkta mark inlåter sig på ofullständigt planlagda utdiknings- och odlingsföretag, lär med temlig visshet kunna antagas, att, derest hela kostnaden för så väl torrläggning som odling skulle erhållas såsom lån, slika mindre väl förberedda företag skulle oftare sättas i verket till skada så väl för den enskilde som det allmänna. Ehuru jag af sådan anledning icke finner det lämpligt, att staten genom beredande af allt för stor lätthet till erhållande af lån för berörda ändamål inleder egare af vattenskadad mark uti vanskliga företag af sådan beskaffenhet som de förevarande, synes mig likväl större låneunderstöd än tillförene böra lemnas för dylika företag, och anser jag för min del dessa understöd lämpligen böra bestämmas till det belopp, hvar till kostnaden för den fullständiga torrläggningen, det vill säga hela vattenafledningen och afdikningen, beräknats komma att uppgå, men låneunderstöden lemnas till odlingsföretaget i sin helhet; börande fördensfullständig plan, upptagande särskildt kostnaderna för torrläggningen och särskildt för odlingen, vara uppgjord och hafva vunnit Eders Kongl. Maj:ts fastställelse före eller samtidigt med låneunderstödet beviljande. För vinnande af visshet derom, att ändamålet med beviljadt låneunderstöd vinnes, eller att odlingen verkligen blir utförd, synes mig jemväl böra stadgas att, derest icke Eders Kongl. Maj:t med afseende å särskilda förhållanden pröfvar skäligt annorlunda förordna, någon del af låneunderstödet bör i Statskontoret innehållas, intill dess styrkt blifvit, att företaget i sin helhet är utfördt.

Beträffande åter de af förvaltningskomitén föreslagna villkor för låneunderstöds återbetalning har jag intet annat att erinra, än att, enär sådant understöd enligt förvaltningskomiténs hemställan skulle få innehafvas så lång tid som fem år, innan ränte- och kapitalafbetalning behöfde derå erläggas, samt helt visst i vanliga fall företag, innan så lång tid förlupit, bör vara utfördt, så att egare af en mark, för hvars odling låneunderstöd lemnats, kan redan dessförinnan påräkna afkomst af den jord, som blifvit odlad, utöfver räntan å det i företaget nedlagda kapital, ifrågavarande odlingslån böra kunna hastigare amorteras, än förvaltningskomitén ifrågasatt, medelst erläggande af en större annuitet än den föreslagna. Genom lånens snabbare amortering och en deraf föranledd raskare omsättning å odlingsfonden vinnes äfven den fördel, att flere egare af vattendränkt mark kunna komma i åtnjutande af fördelarne utaf lån från fonden, och att förty odlingen af sådan mark inom landet mer fortskyndas, än om amorteringstiden längre utsträcket; och jag hemställer derföre, att annuiteten må bestämmas till tio procent och räntan till fem procent, hvarigenom lånet varder återbetaladt på i det närmaste 15 år eller 20 år från lyftandet af den första låneandelen.

Uti sitt i ärendet afgifna utlåtande har Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt om bestämmande af ett minimum af areal för den jord, hvars odling skulle kunna komma i fråga att understödjas med lån från meranämnda odlingsfond. Oaktadt jag håller före, att den nu ifrågasatta fonden i främsta rummet bör användas till understödjande af odlingsföretag af stor omfattning, kan jag likväl, enär det alltid blir mer eller mindre godtyckligt att sätta en viss bestämd gräns för den jordvidd, som skulle kunna erhålla låneunderstöd från fonden, icke biträda Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens härutinnan framställda förslag.

I öfrigt anser jag vilkoren för åtnjutande af låneunderstöd från fonden böra lämpas efter de för anslag och lån till allmänna arbetsföretag nu meddelade.

Hvad angår den säkerhet, som bör beredas åt kronan för försträckningens återfående, så torde denna med hänsyn till den nödiga tryggheten för kronan samt den omgång och de kostnader, som låneandelarnes intecknande i hvarje särskild hemmansdel skulle medföra, ej kunna blifva annan än den, som är bestämd för de lån utaf allmänna medel för beredande af odlingsföretag, hvilka för närvarande meddelas. Låntagaren aflemnar en af borgen eller annan säkerhetshandling åtföljd skuldförbindelse å erhållna låneförsträckningar, att gälla intilldess lånet enligt Kongl. kungörelsen den 13 Juni 1845 och den 3 November 1848 fördelats på de hemman, hvilka för återbetalningen skola ansvara, och fördelningen vunnit laga kraft samt uti jordeboken på föreskrifvet sätt

antecknats. Sedan denna anteckning skett, har, jemlikt förordningen den 20 Juli 1855, kronan för de årliga afbetalnings- och räntebeloppet lika rätt i det hemman, hvilket lånet blifvit påfördt, som af annan afgäld eller ränta af fast egendom eller förmånsrätt enligt 17 Kap. 6 § Handelsbalken. Den omständigheten, att försträckningarne från den blifvande odlingsfonden sålunda skola i likhet med hvad förhållandet är med de odlingslån, som för närvarande utdelas, komma att erhålla förmånsrätt framför de i hemmanen redan beviljade inteckningar, synes mig icke behöfva gifva anledning till några synnerliga betänkligheter, ehuru visserligen de försträckningsbelopp, hvarom nu blefve fråga, sammanlagdt uppgå till betydligt högre belopp än de nuvarande anslagen till odlingslån. Kronans förmånsrätt för odlingslån inträder nemligen — såsom jag nyss tillåtit mig nämna — icke omedelbart vid lånets beviljande, utan först sedan lånet blifvit i jordeboken antecknad och afbetalningsskyldigheten skall vidtaga. Då nu tiden för första afbetalningen skall inträda först fem år efter det första andelen af lånet fått lyftas, och denna första andel ej får utbetommas förr än arbetet redan börjat, samt lånet i regel icke till fullo utbetalas förr än arbetet blifvit afsynadt och godkänt, bör man kunna vara viss, att torrläggningen och odlingen af det område, till hvars förbättring lånet erhållits, skola vara fullbordade, innan anteckningen i jordeboken sker, och att således hemmanet stigit minst lika mycket i värde som det belopp, hvarmed hemmanets gravationer ökats. Härtill kommer vidare, att, om än sammanlagda summan af de från odlingsfonden utgående lån blir ganska stor, det belopp, som kommer att häfta vid hvarje särskild hemmansdel, icke derigenom blifver större, då detta beror af hemmansdelens delaktighet i odlingsföretaget, och detta kan redan för närvarande bringas till stånd äfven med en mindre odlingsfond, samt att, sedan väl förmånsrätten inträdt, någon indrifning på en gång af hela lånebeloppet icke kan ifrågakomma, utan endast af den årliga annuiteten. Beträffande åter dem, som efter ett odlingslåns meddelande vilja lemna hemmansegaren en försträckning så, enär förmånsrättens inträdande är beroende på en till tiden bestämd offentlig åtgärd, anteckningen i jordeboken, kan ju en hvar genom förfrågan hos landskontoret eller häradsskrifvaren förskaffa sig kännedom, huruvida och till hvilket belopp hemmanet må häfta för odlingslån.

Ehuru, derest en så beskaffad odlingsfond som den nu ifrågasatta kommer att bildas, så väl Statskontoret som Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen otvifvelaktigt komma att behöfva förökade arbetskrafter, det förre embetsverket för bestyret med fondens förvaltning och det senare embetsverket dels för granskning och kontrollering af planer och kost-

nadsförslag i vida större omfattning än tillföre, dels ock för att ega tillgång till särskilda biträden med nödiga insigter i de till odling af de utdikade fälten hörande arbeten, böra likväl, enär för den närmaste framtiden, innan ännu odlingsfonden uppnår något större belopp, behovet af dylikt arbetsbiträde för berörda embetsverk icke gerna kan göra sig i någon högre grad känbart, kostnaderna för fondens förvaltning och det förökade biträdet åt Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, enligt mitt förmenande, icke blifva så synnerligen stora. Med afseende härå, och då någon tids erfarenhet dessutom erfordras för bedömande af omfattningen utaf ofvannämnda göromål, torde berörda kostnader till en början få af Statskontoret förskjutas.

För dessa kostnader likasom för den ränteförlust, som uppkommer under den tid, ränta å odlingslån ej gäldas utan kapitaliseras, bör staten blifva ersatt genom skilnaden å den ränta efter fem procent, som staten för dessa lån fordrar, och den ränta, som staten sjelf behöfver erlægga.“

Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet anförde:

“Jag underskattar icke den betydelse, som de af Chefen för Civildepartementet nu föreslagna åtgärder innebära för främjande af landets ekonomiska utveckling, och är i hufvudsak ense med honom i fråga om det sätt, hvarpå denna angelägenhet bör ordnas. Men jag kan ej underlåta att ännu bestämdare än han fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på de olägenheter, som i rättsligt hänseende kunna uppstå af de föreslagna bestämmelserna om den säkerhet, som skulle tillkomma kronan för odlingslånen förräntning och återbetalning. Denna säkerhet skulle blifva den genom Kongl. förordningen den 20 Juli 1855 för lån af allmänna medel till beredande af odlingsföretag medelst utdikningar eller vattenaftappningar i allmänhet bestämda, bestående deri att, sedan lånet antecknats i jordebok, kronan eger för de årliga afbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i det hemman, hvilket lånet blifvit påfördt, som för annan afgäld eller ränta af fast egendom efter ty i 17 Kap. 6 § Handelsbalken sägs, således bättre rätt än inteckningshafvare. Mot nämnda förordnings tillämpning på nu ifrågavarande lån är ur formel synpunkt intet att erinra, ty utan tvifvel är förordningen så affattad, att under dess stadganden kunna inbegripas alla statslån, som nu eller framdeles kunna beviljas för åstadkommande af odlingsföretag medelst utdikningar eller vattenaftappningar. Men lika uppenbart är, att 1855 års lagstiftare ej förutsågo eller togo i betraktande den utvidgning af odlingslånerörelsen, som nu synes förestå. Den Riksdag, som antog nämnda förordning, beviljade 100,000 kronor

att under fyra år med 25,000 kronor årligen utgå dels såsom lån, dels såsom anslag utan återbetalningsskyldighet för odlingsföretag. Sedan beloppet småningom under årens lopp stigit till 220,000 kronor, föreslås det nu med ens ökad till 1 million kronor årligen, ett belopp 40 gånger större än det ursprungliga. Den i hög grad utsträckta tillämpning, som sålunda på en gång skulle gifvas åt 1855 års förordning, erbjuder en särskild anledning att fästa uppmärksamheten på de brister, som vidlåda densamma. Med grunderna för ett ordnad hypoteksväsen öfverensstämmer det icke, att de gravationer, för hvilka en fastighet häftar, ej finnas antecknade på samma ställe, utan skola uppsökas dels i inteckningsprotokollet, dels i jordeboken. Ännu mindre står det tillsammans med ett ordnad hypoteksväsen, att förmånsrätt framför redan beviljade inteckningar utan samtycke af dessas innehafvare beredes kronan för lemnad försträckning åt jordegaren. Att jordens värde genom odlingen ökas med ett belopp, som motsvarar odlingslånet, och att senare inteckningshafvare derigenom hållas skadelösa för den nedflyttning i förmånsrättsordningen, som drabbar dem genom statens mellankomst, må visserligen i allmänhet vara antagligt; men då bör ock staten lika väl som den enskilde fordringsegaren kunna åtnöjas med den lägre förmånsrätten. I särskilda, sannolikt ej så få fall kan deremot den åsyftade stegringen i jordvärdet uteblifva, och då synes mig staten, som inledt jordegaren i företaget, vara närmare att bära förlusten, än den enskilde fordringsegaren. Jag hade därför föreställt mig, att staten borde, liksom andra fordringsegare, nöja sig med inteckning, begränsad inom viss andel af taxeringsvärdet, t. ex. tre fjerdedelar. Möjligt är, att till följd af en sådan bestämmelse en del odlingsföretag finge uppskjutas, till dess jordegarna komme i den ställning, att villkoret kunde uppfyllas. Men detta innebär en ringare olägenhet, än om staten i dessa fall skulle uttränga enskilda från en af dem redan förvärfvad säkerhet.“

Sedan ofvanomförmälda Kongl. proposition aflåtits, har Herr Grefve *Knut Posse* i en inom Första Kammaren väckt, till Stats-Utskottet remitterad och af Utskottet i sammanhang med den Kongl. propositionen behandlad motion (N:o 32) framställt åtskilliga anmärkningar mot det i denna proposition gjorda förslag.

Efter att hafva såsom exempel på uppnådda resultat af mossars uppodling åberopat åtskilliga i motionen närmare angifna förhållanden

vid Trystorps egendom i Nerike, anför motionären, att de nu gällande villkoren för erhållande af understöd till odlingsföretag visat sig olämpliga för åtminstone de större företagen och kanske till och med för de flesta medelstora på 200 å 500 tunnland, men att de af Kongl. Maj:t nu föreslagna måste blifva det ännu mera, då de skärpts i följande afseenden: 1:o att lånesökanden skulle förete fullständig plan *öfver hela arbetet*, jemte beräkning öfver så väl alla med torrläggningen som odlingen förenade kostnader, ehuru icke ett öre erhöles som lån till den senare; 2:o att låne- och amorteringstiden blifvit inskränkt med öfver $\frac{1}{3}$ eller från $31\frac{1}{2}$ år till 20 år; 3:o) att den årliga räntan, som förut varit $4\frac{1}{2}$ procent, skulle utgöra 5 procent; 4:o) att den räntefrihet, som förut lemnats under 3 år af arbetstiden, helt och hållet borttagits; 5:o) att om den verkliga kostnaden för arbetets utförande understeg den beräknade, kunde, ehuru lånet blott lemnades till en *ringare del* af denna kostnad, låntagaren förpligtas att återställa så stor del af besparingen, som lånet utgjort af den beräknade kostnadssumman; 6:o) att låntagaren, för att behörigen kunna styrka senaste åliggande, måste ovilkorligen låta föra räkenskaperna med all noggrannhet, och hvarigenom åtminstone för mindre arbeten en ökad kostnad måste uppstå; samt slutligen 7:o) att alla arbeten skulle vederbörligen underhållas, hvarigenom en låntagare kunde blifva förpligtad att äfven sedan han återbetalt sitt lån vara underkastad kontroll af allmän myndighet.

Mot alla dessa skärpta föreskrifter skulle, enligt motionärens uppfattning, genom Kongl. Maj:ts förslag ej lemnas mer än *en* ökad fördel, d. v. s. lånerätt till hela torrläggningskostnaden, då den förut varit blott till en del deraf och, som motionären trodde det kunna beräknas, enligt den tolkning Riksdagen åt detta villkor gaf sistlidet år, till ungefär hälften deraf, men för denna ökade fördel hade nu Kongl. Maj:t föreslagit borttagande af nära 24 procent af lånebeloppet, nemligen $13\frac{1}{2}$ i räntefrihet under arbetstiden och $\frac{1}{2}$ procent högre ränta under hela lånetiden, d. v. s. fulla 10 procent.

Hvad Statsrådet och Chefen för Civildepartementet anfört till stöd för sin åsigt om olämpligheten deraf att lånerätt skulle lemnas äfven för sjelfva odlingen, ansåg motionären ej vara bevisande. Hade det inträffat att lånesökande ej fullbordat en genom torrläggning förberedd odling, så måste skälet vara ett af dessa följande: antingen endast oförmåga att bestrida den återstående odlingskostnaden, då ingen vågat lemna honom behöflig penningeförsträckning, enär endast staten hade rättighet att för dylik jordförbättring bereda sig real säkerhet, eller ock att arbetet i tekniskt hänseende varit illa förberedt, så att afdikningen misslyckats, eller jorden ej varit tjenlig för vidare odling.

De sistnämnda orsakerna kunde emellertid nu ej mera tänkas inträffa, sedan Kongl. Maj:t i de föreslagna villkoren med rätta föreskrifvit sådana kontroller, att all fara därför borde vara förebyggd, och sålunda kunde ej återstå annat än det förstnämnda skälet, eller oförmåga att på annat sätt anskaffa det erforderliga kapitalet.

Motionären ville likväl ej yrka på en äfven till odlingskostnaden utsträckt lånerätt för *alla* odlingsföretag, dels därför att för de mindre det alltid skulle blifva lättare att kunna anskaffa kapitalet för sjelfva odlingen, men synnerligast därför, emedan han trodde att kontrollen derigenom skulle blifva så mycket lindrigare för staten att utföra, och sålunda det svåraste hindret blifva undanröjdt för en utsträckt lånerätt för de större odlingsföretagen. Härvid blefve dock en svårighet att bestämma, hvad som menades med ett större eller ett mindre odlingsföretag af denna beskaffenhet; för sin del trodde motionären, att man ej kunde anses utsträcka detta begrepp om ett större företag allt för mycket, om man inskränkte sig till en areal, som i samma afdiknings- och odlingsplan omfattade 200 tunnland och deröfver, och ville man ytterligare försäkra sig om, att kostnaden ej blefve öfver höfvan utsträckt, samt garantera sig, att ej något allt för dyrbart företag blefve ifrågasatt att med statens medel fullbordas, ansåg motionären det ej vara till skada för målet, om det bestämdes att genom den förebringade planen för dess utförande borde vara styrkt, att det kunde varda fullbordadt inom en kostnad af 125 kronor pr tunnland.

Men gjorde man en skilnad på större och mindre odlingsföretag, torde rättvisa och billighet fordra, att för de senare ej lånevillkoren blefve så mycket strängare mot hvad hittills varit förhållandet och som Kongl. Maj:ts förslag innefattade. När staten ej sjelf för sina lån behöfde erlägga $4\frac{1}{2}$ procent ränta, torde billigheten fordra, att räntan fortfarande inskränktes till detta belopp för dem, som ej erhöles större fördelar än förut, ty den nu utsträckta lånerätten af hela afdikningskostnaden motvägdes till fullo af den hittills hafda rättigheten till 3 års frihet från räntas erläggande under arbetstiden, likasom af de i öfrigt skärpta bestämmelser, som nu vore föreslagna, och dessutom skulle denna skilnad i ränta kraftigt befordra, att de, som på något sätt såge sig i stånd att sjelfva anskaffa medlen för odlingskostnaden, då i det yttersta skulle beflita sig derom, och kunde de ej det, vore det ej heller obilligt, att staten erhöles denna förhöjning till betäckande af de större kontrollkostnader, som deras utsträckta lånerättighet komme att medföra.

På grund af hvad Herr Grefve Posse sålunda anfört, har han föreslagit:

1:o) Att för understödjande af odlingar å mossar, myrar och andra vattendränkta marker inom landet de af Kongl. Maj:t i Dess nu afgifna proposition föreslagna bestämmelser måtte blifva gällande för sådana företag, som i samma afdiknings- och odlingsplan omfattade 200 tunnland och deröfver, med den skilnad, att äfven kostnaden för sjelfva odlingen i lånesumman finge inräknas, så vida den i mom. 1 af de af Kongl. Maj:t föreslagna villkor uppgjorda beräkningen af sakkunnig person visade, att arbetet kunde fullbordas inom en kostnad af 125 kronor per odlingsbart tunnland.

2:o) Att för understödjande af fullständig torrläggning af mossar, myrar och andra vattendränkta marker, som i samma afdikningsplan omfattade en areal, understigande 200 tunnland eller för hvilka, der de omfattade större areal, sökanden ej påkallade lån för odlingskostnaden, följande ändringar måtte göras i hvad Kongl. Maj:t i nu afgifna proposition föreslagit:

a) att lånesökanden befriades från den i mom. 4 föreskrifna återbäring af lånemedel och i sammanhang dermed skyldighet att föra räkenskaper för kontroll af statens rätt;

b) att lånesökanden befriades från den i 11 mom. honom ålagda skyldighet om underhåll, sedan arbetet blifvit afsynadt och godkändt; och

c) att årliga räntan bestämdes till $4\frac{1}{2}$ procent, och den årliga amorteringen till 10 procent, under de villkor i öfrigt, som Kongl. Maj:t i mom. 12 föreslagit.

Slutligen har i en inom Andra Kammaren väckt, till Stats-Utskottets behandling hänvisad motion (N:o 11) Herr *Nils Nilsson* i Vrångebol hemställt, att Riksdagen måtte besluta att förhöja anslaget till befrämjande af utdikningar och vattenaftappningar från sankar moss- och myrmarker för att hufvudsakligen minska frostländigheten, men ock till beredande af odlingsföretag medelst en lånefond af 400,000 kronor, att deraf utlemnas till behöfvande dels understöd utan återbetalning, dels lån med lång återbetalningsskyldighet; börande såsom villkor för låns erhållande den lånesökande förete af vederbörlig landtbruksingeniör uppgjord undersöknings- och afdikningsplan jemte kostnadsräkning, innehållande tillika upplysning om odlingen vore lämplig och fördelaktig.

I betraktande af de upplysningar, som af vederbörande myndigheter lemnats om den högst betydliga areal af jordvidder i vårt land, som, efter föregången utdikning, kunna odlas och derigenom väsentligen öka landets välstånd, men hvilka för det närvarande ligga nästan värdelösa, finner Utskottet, lika med Kongl. Maj:t och ofvannämnde enskilde motionärer, det vara af vigt att staten verksammare än hittills befrämjar odlingsarbetet i landet.

Härvid får dock ej förbises, att odlingsföretag af ifrågavarande beskaffenhet icke alltid kröntes med framgång. Genom numera ökad teknisk skicklighet och genom tillgången till artificiella gödningsämnen torde visserligen faran för ett misslyckande nu vara vida mindre än förr, likasom ock de skärpta kontroller och noggranna föregående undersökningar, hvilka Kongl. Maj:t föreslagit, måste kraftigt bidraga till säkerheten därför att ett sådant odlingsföretag, som med statslån befrämjas, ock bör leda till det afsedda resultatet; hvarjemte beaktas bör att, på sätt Landtbruksakademiens framställning gifver vid handen, det verksamhetsfält, som här föreligger, är så betydande och de fördelar, som för landet i dess helhet på detta område stå att vinna, så afsevärda, att statens medverkan i ett omfång, som står i rimligt förhållande till ändamålet, ej bör undandragas, om än vid de åtgärder, hvilka staten härutinnan kan vilja vidtaga, en viss försigtighet torde vara af nöden.

I detta hänseende synes det Utskottet i främsta rummet vara nödvändigt att undvika sådana mått och steg, som skulle kunna leda till en konstlad företagsamhet i större omfång eller med större hastighet än som vore med en sund ekonomisk utveckling förenliga.

Utskottet kan, med hänsyn härtill, i motsats till motionären Grefve Posse, ej annat än biträda den af Kongl. Maj:t uttalade åsigt, enligt hvilken lån bör lemnas till belopp, som motsvarar endast kostnaden för torrläggningen, men icke kostnaden för den egentliga odlingen. Det kan visserligen vara möjligt att, med denna begränsning, mångt odlingsarbete, som eljest skulle företagits, ej så snart kommer till utförande, men detta förhållande synes vida att föredraga framför möjligheten deraf att staten genom en allt för långt gången uppmuntran skulle i affärsföretag inleda enskilde, som saknade utväg att sjelfva anskaffa medel till den rent produktiva delen af arbetet. Om staten på sådant sätt lemnade hela det erforderliga förlaget, skulle ock lättligen häraf kunna blifva en följd, att de vidsträckta, odlingsbara mossarne af förvärfsbegäret gjordes till föremål för en öfverspekulation, så mycket vådligare som den kunde bedrivas i ett ovanligt vidsträckt omfång och hvilken, med deraf följande reaktion, i längden ej kunde

vara nyttig hvarken för jordegarna, för det ekonomiskt sunda, efter omsorgsfull pröfning beslutade odlingsarbete, hvilket staten vill befrämja, eller för landet och dess näringar i det stora hela.

Annorlunda blir naturligtvis förhållandet och vida mindre skäl att befara förhastade företags påbörjande förefinnes, om, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, det öfverlemnas åt den enskildes omtanke att anskaffa medlen till sjelfva odlingen. Grefve Posses farhåga, att de afsedda odlingsföretagen ej skulle kunna komma till stånd med mindre än att lån af staten lemnades äfven till odlingskostnaden, har Utskottet ej kunnat dela, då erfarenheten visat, att sådana företag i ganska stor utsträckning kunnat ske med lånebidrag af staten, uppgående till sannolikt endast en fjerdedel eller en femtedel af de belopp per odladt tunnland, som enligt det Kongl. förslaget skulle kunna beviljas. Nödig hänsyn till in-teckningshafvarnes säkerhet synes ock, på sätt här nedan sägs, påkalla, att lånebeloppet inskränkes till vattenaflednings- och af-dikningskostnaden.

Deremot har Utskottet ej ansett det lämpligt eller för ändamålets vinnande nödigt att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, bestämma fondens belopp till en viss, gifven siffra eller att nu fatta beslut derom att fondens bildande skall fortsättas under en så lång tid som tio år. Utskottet har ansett det vara till fyllest, om, utan fondens fastställande till ett på förhand bestämdt belopp, Riksdagen nu endast fattade beslut derom, i hvilken mån staten borde under den närmare tiden, t. ex. fem år, understödja det ifrågavarande odlingsarbetet inom landet. Det af Kongl. Maj:t föreslagna årsbelopp 1,000,000 kronor finner Utskottet, med hänsyn till de af myndigheterna lemnade upplysningar, visserligen ej vara för högt tilltaget, men äfven denna summa anser Utskottet böra utgöra ett maximum för hvarje år, i följd hvaraf, och då ett någorlunda jemnt bedrifvande af odlingsarbetet af flera skäl torde vara önskvärdt, Utskottet ej kan tillstyrka den af Kongl. Maj:t ifrågasatta bestämmelse att, om för något år ett så stort belopp icke för utlåning erfordrats, ett kommande års tillskott må i samma mån höjas.

Mot föreskriften, att de för fondens bildande nödiga medel skola, i den mån inbetalningar å äldre lån icke dertill förslå, af Riksgäldskontoret förskjutas mot godtgörelse af ränta å förskotten, har Utskottet ej annat att erinra än att det torde böra stadgas, att sådan godtgörelse skall utgå från fonden och med det belopp, Riksgäldskontoret å de för dessa förskott använda medel i ränta erlägger.

Enär annuiteterna under år 1884 å de nu utestående odlingslånen af Kongl. Maj:t beräknats såsom en tillgång vid uppgörande af statsregleringen för samma år, har Kongl. Maj:t ansett de till Stats-

kontoret inflytande dylika annuiteter först från och med år 1885 böra till fonden ingå. Utskottet har ej ansett lämpligt eller behöfligt att till år 1885 uppskjuta dessa annuiteters ingående till denna fond. Den nuvarande odlingsfonden har som bekant bildats genom användande af å riksstaten för ändamålet anvisade skattemedel, hvilka sålunda kapitaliserats. Ett sådant anslag till fonden å riksstaten för nästkommande år har ej begärts, hvaremot Kongl. Maj:t föreslagit, att annuiteterna å odlingslånen från och med år 1885 skulle till fondens ändamål användas. Under nästkommande år skulle således ett undantagsförhållande uppkomma så till vida, att hvarken några andra än upplånta tillgångar för fonden anvisades, ej heller afkastningen af redan kapitaliserade dylika medel för ändamålet toges i anspråk. Utskottet har ansett ett sådant förfarande, som skulle innefatta fondens bildande under nästa år uteslutande med upplånta medel, ej böra komma till användning med mindre än att verkligt behof sådant påkallade; och då, bland annat genom den af fullmäktige i Riksgäldskontoret anmälda konverteringen under innevarande år af 1868 års 5-procent statslån, en afsevärd besparing å riksstaten för år 1884 uppkommer, har Utskottet funnit det kunna med visshet antagas, att annuiteterna å odlingslån för år 1884 utan olägenhet kunna redan sistnämnda år för odlingslånefondens ändamål disponeras; och får Utskottet i sammanhang härmed meddela, att ifrågavarande annuiteter, som för år 1884 kunna påräknas till belopp af 273,766 kronor, enligt en från Statskontoret erhållen specifik uppgift, beräknats komma att utgöra:

år 1885	Kronor 281,955.
„ 1886	„ 281,831.
„ 1887	„ 279,216.
„ 1888	„ 327,774.

Utskottet går nu att afgifva yttrande öfver de af Kongl. Maj:t föreslagna villkor och bestämmelser för de ifrågasatta odlingslånen i de delar, der sådant yttrande syntes Utskottet kunna erfordras eller der Utskottet ansett en och annan förändring påkallad; och följer Utskottet härvid samma ordning, som i den Kongl. propositionen förekommer.

Vid innehållet af *mom. 1* har motionären Herr Grefve Posse anmärkt det enligt hans åsigt olämpliga deri att lånesökanden skulle förete fullständig plan öfver hela arbetet, således äfven odlingen, jemte beräkning öfver de så väl med torrläggningen som med odlingen förenade kostnader, ehuru icke ett öre erhöles som lån till denna senare. Utskottet anser, i motsats härtill, det vara oeftergifligt, att utredning erhålles om jordens naturliga beskaffenhet och större eller mindre lämp-

lighet för odling samt att planen omfattar äfven odlingen, enär just denna senares ändamålsenliga utförande är ett vilkor för den säkerhet, som så väl för statsbidragens återbetalning som med hänsyn till in-teckningshafvarne är erforderlig. Med uttrycket "torrläggningen" i detta och tredje momenten af Kongl. Maj:ts förslag afses, på sätt af statsrådsprotokollet framgår, *så väl vattenafledningen som afdikningen*, hvilken senare hittills vid låns beviljande i allmänhet ej tagits i be-räkning. Utskottet finner goda skäl vara anförda för behofvet af en förändring härutinnan så till vida att låneunderstödet komme att be-stämmas till beloppet af kostnaden för fullständig, ej blott vattenafled-ning, utan äfven afdikning medelst öppna diken.

Mom. 3 har Utskottet trott böra förtydligas, på sätt det här nedan gjorda förslag utvisar.

I *mom. 4* har af Kongl. Maj:t föreslagits en bestämmelse om minskning af beviljad lån med viss andel af uppkommen besparing och, i sammanhang härmed, om skyldighet för intressenterne att föra räkenskaper på sådant sätt att den verkliga kostnaden för företaget må kunna säkert uppskattas. Motsvarande stadgande i *mom. 4* af Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t den 27 April 1881 (n:o 69) af-ser endast sådana arbeten, som understödjas med anslag utan åter-betalningsskyldighet. Då deremot i nu förevarande förslag är fråga om *lån*, hvilkas belopp det skulle bero af Kongl. Maj:t att, efter före-gången pröfning och med hänsyn tagen till i hvarje särskildt fall för handen varande förhållanden, bestämma; *då* vid åtskilliga företag, i hvilka en mängd, ofta med eget arbete bidragande delegare ingått, skyldigheten att föra räkenskaper knappast skulle kunna noggrant full-göras utan besvär och kostnader, som ej stode i förhållande till den ringa och ovissa fördelen för staten af sådana räkenskapers befintlig-het; och *då* det i allt fall, vid sådana, af bolag eller dylika föreningar åvägabragta företag, der räkenskaper vore behöfliga, står Kongl. Maj:t fritt att på grund af *mom. 2*, om skyldighet för vederbörande att underkasta sig de vilkor och kontroller, Kongl. Maj:t pröfvar lämpliga, anbefalla sådana räkenskapers förande, har Utskottet, lika med Herr Grefve Posse, funnit ifrågavarande bestämmelse böra utgå.

Redaktionen af *mom. 5* (motsvarande *mom. 4* i Utskottets hem-ställan) har Utskottet ansett böra förtydligas på sätt här nedan sägs.

Beträffande *mom. 7* (*mom. 7* äfven i Utskottets hemställan) har Utskottet, enär särskild, af Kongl. Maj:t eller, efter erhållet nådigt be-myndigande, af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkänd säkerhet måste ställas för hela företagets, således äfven odlingsarbetets, behöriga

fullbordande och det således synes obehöfligt och äfven torde vara obilligt att någon del af lånet skall innestå till dess hela arbetet är afsynadt och godkänt, ansett det vara fullt tillräckligt, om någon del af lånet innestår till dess vattenaflednings- och afdikningsarbetet är afsynadt och godkänt.

I fråga om bestämmelserna i *mom. 8 d)* och *mom. 12* (motsvarande *mom. 8 d)* och 13 i Utskottets hemställan) har, på sätt här ofvan förmäles, Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet till statsrådsprotokollet uttalat betänklighet beträffande den utsträckta tillämpning, som i följd af den föreslagna odlingslånefonden och nyss omförmälda bestämmelser komme att gifvas åt Kongl. förordningen den 20 Juli 1855, enligt hvilken säkerheten för odlingslåneförräntning och amortering komme att bestå deri att, sedan lånet antecknats i jordebok, kronan för de årliga afbetalnings- och räntebeloppen egde lika rätt i det hemman, hvilket lånet blifvit påfördt, som för annan afgäld eller ränta af fast egendom efter ty i 17 kap. 6 § Handelsbalken sägs, således bättre rätt än inteckningshafvare.

Den betänklighet, som sålunda uttalats, har äfven från andra håll yppats, och Utskottet vill ej förneka att densamma förtjenar att allvarligt öfvervägas.

Den anmärkta olägenheten deraf att de gravationer, för hvilka en fastighet häftar, ej funnes antecknade på samma ställe, utan skulle uppsökas dels i inteckningsprotokollet, dels i jordeboken, kunde måhända undanrödjas genom en föreskrift derom, att ifrågavarande anteckningar i jordeboken borde delgifvas vederbörande domhafvande för att införas i inteckningsprotokollet och derefter i gravationsbevis inflyta.

Beträffande åter statens säkerhet för odlingslånen torde det ej vara möjligt att genom vanlig inteckning inom visst belopp af taxeringsvärdet bereda densamma. Fondens förvaltning skulle härigenom så invecklas, bestyret med ansökningar om samt pröfning och behörigt bevakande af inteckningar i en mängd större och mindre hemman och hemmansdelar skulle medföra sådana praktiska olägenheter, att tanken på landets uppodlings befrämjande genom låneunderstöd från staten antagligen måste öfvergifvas, om ej annan utväg för erforderlig säkerhets erhållande förefunnes. Blott den omständigheten, att i en komplex af fastigheter, som skulle i ett vidsträckt och gaggande odlingsföretag ingå, förekomme en enda hemmansdel, besvärad af inteckningar i större proportion till taxeringsvärdet än stadgadt blifvit, skulle, med inteckning såsom form för statens säkerhet, kunna göra hela odlingsföretaget om intet.

Emellertid torde, utan olägenhet för inteckningshafvare, den hit-

tills använda och häfdvunna formen för statens säkerhet för odlingslån fortfarande kunna bibehållas. Så vidt Utskottet har sig bekant, har ej någon olägenhet inträffat af 1855 års förordning. De grunder, hvarpå denna hvilar, gälla lika för de nu ifrågavarande odlingslånen som för de redan utlemnade lånen af enahanda beskaffenhet. Vådan för inteckningshafvarne, om en sådan antages förefinnas, skulle till och med vara mindre vid de nu ifrågasatta nya odlingslånen, än vid de äldre, med för dem gällande bestämmelser, dels därför att de äldre lånen endast afse *beredande* af odlingsföretag, under det att med de nya följer ovilkorlig skyldighet, för hvars fullgörande särskild säkerhet måste lemnas, att verkställa odlingen, dels till följd af den större visshet om företagets lyckliga genomförande, som genom det kraftigare understödet och den deraf följande fullständigare afdikningen, samt genom vetenskapens framsteg och de skärpta kontrollerna onekligen beträffande de nya lånen förefinnes, dels, och hufvudsakligen, med anledning deraf att, under det lånebeloppet bestämmes till kostnadssumman endast för vattenafledningen och afdikningen, men härmed följer skyldighet för jordegaren att bekosta odlingsarbetet, hemmanets värde i följd häraf måste antagas ökas med ett belopp, vida större än det, för hvilket staten betingar sig förmånsrätt.

Denna förmånsrätt inträder ej förr än lånet blifvit fördeladt och fördelningen vunnit laga kraft samt uti jordeboken antecknats, och, såsom Statsrådet och Chefen för Civildepartementet erinrat, bör man kunna vara viss derom att, innan denna vidlyftiga procedur fullbordats, torrläggningen och odlingsarbetet är färdigt och hemmanets ökade värde uppnådt.

För arbetets utförande enligt afslutadt kontrakt och för medlens återbäring, om mot kontraktet brytes, skall godkänd säkerhet ställas; likaledes skall godkänd borgen eller säkerhetshandling aflemnas för uppfyllande af den skuldförbindelse, som innefattar vederbörandes betalningsansvar intill dess anteckning i jordeboken egt rum; och i händelse afvikelse, utan vederbörlig tillåtelse, skett från den fastställda arbetsplanen, eller arbetet, utan af Kongl. Maj:t medgifvet anstånd, icke blifvit fullbordadt inom bestämd tid, eger Kongl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning af statslånet samt återfordra hvad deraf uppburits; i hvilket fall den gifna säkerheten för kontraktets behöriga fullgörande naturligtvis kommer till användning.

Skulle, mot hvad Utskottet förmenar, alla dessa, till säkerhet för så väl staten som inteckningshafvarne ledande bestämmelser anses ej göra tillfyllest, återstår för inteckningshafvarne sjelfva möjligheten att bevaka sin rätt. De inteckningar i jordegendom, som ej äro ställda på

uppsägning, torde vara jemförelsevis få, och för de in-teckningar, hvilka äro ställda på viss, något aflägsen förfallotid, lärer förmånsrätten eller de förhållanden, som betingat medgifvande af den fixa förfallotiden, vara af den beskaffenhet, att den ifrågavarande säkerheten för odlingslånen ej på dem inverkar. Den tid, som måste förflyta mellan ett odlingsföretags påbörjande och de belöpande låneandelarnes anteckning i jordeboken med deraf följande förmånsrätt, är så lång, att in-teckningshafvaren derunder har tillräckligt rådrum att, om han skulle anse sin rätt äfventyrad genom ett under statens kontroll till utförande åväg-bragt odlingsarbete, tillgodose sina intressen, och särskildt åt Hypo-teksföreningarne har, enligt Kongl. förordningen den 26 April 1861, angående de allmänna grunder, som vid Hypoteksföreningarnes bil-dande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, förbehål-lits rätt att, om omständigheter yppas, som inverka till minskning af säkerheten för utlemnade lån, till återbetalning inom ett år uppsäga, efter omständigheterna, antingen hela beloppet eller större eller mindre del deraf, så vida lånets innehafvare ej kan lemna annan fullgod säker-het i jordegendom till fyllnad i den förra.

Vid sådana förhållanden anser Utskottet det med visshet kunna antagas, att, der en jordegare sjelf kan anskaffa medel till hela kost-naden för den enligt Kongl. Maj:ts förslag honom åliggande odlingen, men icke dess mindre hans hemman skulle vara besväradt af in-teckningar, på hvilkas beskaffenhet förmånsrätten för det endast till torr-lägningskostnaden uppgående statslånet kunde inverka, jordegaren, hellre än att under sjelfva odlingsarbetet äfventyra uppsägning af in-teckningar, före dess inledande träffade öfverenskommelse med sina in-teckningshafvare och att således i de fall, der in-teckningshafvares sä-kerhet kunde vara oviss, hvarje särskild jordegares deltagande i od-lingsföretaget i sjelfva verket komme att blifva beroende af in-tecknings-hafvarnes samtycke. För att emellertid sätta in-teckningshafvarne i till-fälle att, äfven om jordegaren ej skulle om det tillämnade företaget underrätta dem, sjelfve erhålla vetskap om detsamma och bevaka sin rätt, har Utskottet i *mom. 6* här nedan föreslagit ett stadgande om odlingslånets behöriga kungörande i så väl allmänna tidningarne som länskungörelserna.

Statens rättighet till bästa förmånsrätt för odlingslån synes ock vara i sakens natur väl grundad. Genom granskning af arbetsplanen och bedömande af de på företaget inverkande omständigheter, genom noggrann kontroll öfver arbetets ändamålsenliga utförande och genom föreskrifvande af villkor om säkerhet och dylikt, som tjena till att af-lägsna möjligheten af osäkra odlingsföretags inledande med statsmedel,

gör staten nemligen allt hvad på den kan ankomma för åstadkommande deraf att hemmanets värde ökas på sätt ofvan blifvit sagdt och att således ursprungliga förhållandet mellan hemmanets värde och säkerheten för in-teckningarne ej i någon mån rubbas.

Beträffande *mom. 11* anser Utskottet skyldighet att underhålla det med låneunderstöd utförda arbetet ej skäligen böra stadgas eller vara behöflig för längre tid än till dess samma låneunderstöd blifvit staten återgäldadt.

Bestämmelserna i *mom. 12*, angående ränta och amortering, hafva på de i statsrådsprotokollet derom anförda skäl synts Utskottet lämpliga och ej föranleda annan erinran än att en omredigering, på sätt motsvarande *mom. 12* här nedan utvisar, torde böra ega rum; men med afseende å vigten af det stadgande, som förekommer i sista meningen af *mom. 12* i Kongl. Maj:ts förslag, har Utskottet ansett detsamma böra meddelas i ett särskildt *mom. 13*.

I fråga om det föreslagna bemyndigandet för Fullmäktige i Riksgäldskontoret beträffande erforderliga medels anskaffande, finner Utskottet, lika med Kongl. Maj:t och de i ämnet hörda myndigheter, att, då de till fonden återbetalta kapitalbelopp ej skola användas till amortering af fondens skuld, utan åter utlånas i den mån sådant af behovet påkallas, de obligationer, genom hvilkas försäljning medel åt fonden anskaffas, böra göras ouppsägbara från långifvarens sida, men ställas att återbetalas viss kortare tid efter af Riksgäldskontoret verkställd uppsägning. Då Riksdagen ännu ej fattat beslut om den föreslagna postsparbanken, har Utskottet ej kunnat i detta utlåtande afgifva yttrande om den del af Kongl. Maj:ts förslag, som afser användning för odlingslånefonden af någon del af postsparbankens tillgångar. Någon uttrycklig bestämmelse härom synes ej heller i sammanhang med beslutet om odlingslånefonden vara nödig, enär åt föreskriften om medels anskaffande genom försäljning af ouppsägbara obligationer kan, på sätt här nedan föreslås, gifvas en sådan lydelse, att på Riksdagens blifvande beslut om postsparbanken kommer att bero, om medel skola anskaffas uteslutande genom obligationsförsäljning eller om någon del af postsparbankens tillgångar må kunna för ändamålet användas.

Beträffande Herr Grefve Posses och Herr Nils Nilssons motioner, för så vidt de icke besvarats genom hvad här ofvan redan blifvit anfördt, återstår för Utskottet endast att tillägga, att fonden visserligen afser lika väl företag af mindre som af större omfattning och att vid lånemedlens disponerande hänsyn otvifvelaktigt, utan afseende å företagens omfång, kommer att i främsta rummet tagas till den jämförelsevis större eller mindre fördel, som af ett företag må vara att förvänta,

men att någon skilnad, på sätt förstnämnde motionär ifrågasatt, i vilkoren för understödjande af större och af mindre odlingsföretag ej synts Utskottet böra stadgas; hvaremot det, enligt de föreslagna bestämmelserna, ju alltid står Kongl. Maj:t öppet att vid lånens fördelning och lånebeloppens bestämmande taga hänsyn till det större eller mindre behof, som kan förefinnas.

Utskottet hemställer,

1:o.

att Riksdagen må besluta:

A) att en särskild fond bildas med ändamål att genom lån understödja odling af sankatrakter;

B) att de till Statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån skola från och med år 1884 till och med år 1888 till denna fond ingå;

C) att under åren 1884 till och med 1888 Riksgäldskontoret skall, i mån af behof och uppå requisition af Kongl. Maj:t, till fonden öfverlemna medel till så stort belopp, som jemte nyssnämnda, till fonden ingående annuiteter å odlingslån må kunna erfordras till fyllande af högst en million kronor årligen;

D) att Riksgäldskontoret skall af fonden erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som, genom berörda medels öfverlemnande till fonden, för Riksgäldskontoret förorsakas;

E) att fonden skall af Statskontoret förvaltas;

F) att Kongl. Maj:t skall ega att, i den mån fondens kapital och sedermera inflytande låneafbetalningar och räntebehållningar dertill lemna tillgång, å fonden anvisa lån för odling af sankatrakter, att utgå med högst en million kronor årligen enligt följande allmänna vilkor och bestämmelser:

Mom. 1. För hvarje odlingsföretag måste fullständig, af utredning angående jordens naturliga beskaffenhet och större eller mindre lämplighet för odling åtföljd plan till arbetets utförande jemte beräkning öfver de med så väl vattenafledningen och afdikningen som odlingen förenade kostnader vara uppgjord af sakkunnig person och hafva vunnit Kongl. Maj:ts fastställelse.

Mom. 2. Vederbörande, som erhåller lån, är underkastad alla de villkor och kontroller, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga.

Mom. 3. Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvartill enligt den fastställda arbetsplanen kostnaden för vattenafledningen och afdikningen beräknas komma att uppgå; skolande låntagaren genom kontant tillskott, materialier, arbete eller annat bidrag bestrida hvad till hela odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver det lemnade lånebidraget.

Mom. 4. Med den, som mot åtnjutande af statslån åtager sig ett odlingsföretag, skall kontrakt i vederbörlig ordning afslutas samt af Kongl. Maj:t eller, efter erhållet bemyndigande, af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännas. Kontraktet skall innefatta förbindelse för låntagaren dels att, i noggrann öfverensstämmelse med den fastställda arbetsplanen och under skyldighet att dervid vara underkastad vederbörandes kontroll, påbörja och fullborda så väl vattenafledningen och afdikningen som äfven odlingsarbetet inom viss bestämd tid, utan att vidare väcka anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel, och dels att genom egna tillskott utgöra hvad som utöfver statslånet kan erfordras.

Mom. 5. För fullgörande af sådant kontrakt äfvensom för de lyftade statsmedlens återbäring, i fall mot kontraktet brytes, skall ställas sådan säkerhet, som af Kongl. Maj:t eller, efter erhållet nådigt bemyndigande, af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännes.

Mom. 6. Sedan det i mom. 4 omförmälda kontrakt afslutats och säkerhet enligt mom. 5 blifvit stäld, bör Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen derom underrätta Statskontoret; hvarefter det åligger Statskontoret att ofördröjligen låta dels i allmänna tidningarne tre gånger, dels ock genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i vederbörande länskungörelser en gång införa kungörelse om odlingslånets beviljande, i hvilken kungörelse de hemman och hemmans-

delar, å hvilkas egor odlingsföretaget kommer att utföras, skola uppgifvas.

Mom. 7. Lånet må ej till någon del utbekommas förr, än arbetsföretaget blifvit börjadt, hvarefter medlen få successivt och i mån af arbetets fortgång lyftas vid de terminer, som i kontraktet finnas utsatta eller särskildt blifvit bestämda; börande, såvida icke Kongl. Maj:t, med afseende å särskilda förhållanden, pröfvar skäligt annorlunda förordna, någon del af lånet i Statskontoret innestå, intill dess vattenaflednings- och afdikningsarbetet är afsynadt och godkänt.

Mom. 8. Lånen skola från Statskontoret utbetalas antingen omedelbart eller ock genom Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande; börande, innan större eller mindre del af beviljad lån utbetalas, hos Statskontoret företes:

a) om arbetets utförande i enlighet med mom. 4 afslutadt och godkänt kontrakt;

b) godkänd i mom. 5 omförmäld säkerhetshandling för samma kontrakts fullgörande eller medlens återbäring;

c) behörigt intyg att arbetet är börjadt;

d) en till Statskontoret eller ordres stäld, af nämnda kontor godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta vederbörandes betalningsansvar, intill dess lånet, jemlikt Kongl. kungörelserna af den 13 Juni 1845 och den 3 November 1848, blifvit fördeladt på de hemman, hvilka för återbetalningen skola ansvara, och fördelningen vunnit laga kraft samt uti jordeboken på föreskrifvet sätt antecknats; och

e) af Statskontoret godkänd borgen eller säkerhetshandling för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande.

Mom. 9. De låne- och säkerhetshandlingar, som för låneunderstöds utbekommande till Statskontoret aflemnats, förblifva uti Statskontorets vård; dock skola sådana handlingar, som vederbörande embetsmyndigheter kunna blifva i behof att begagna, till dem på behörig requisition utlemnas.

Mom. 10. I händelse afvikelse, utan dertill erhållen vederbörlig tillåtelse, skett från den fastställda

arbetsplanen, eller arbetet, utan af Kongl. Maj:t medgifvet anstånd med detsammas utförande, icke blifvit fullbordadt inom därför bestämd tid, ankommer på Kongl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning af statslånet samt återfordra hvad deraf uppburits, att på en gång eller successivt till Statskontoret inbetalas inom den tid, som bestämmes af Kongl. Maj:t. Statskontoret bör tillse, att sådan inbetalning ingår i vederbörlig ordning, och skall det åligga vederbörande att å sålunda lyftade och återburna medel jemväl erlägga fem procent årlig ränta från lyftningsdagen, till dess återbetalning sker.

Mom. 11. Alla med låneunderstöd utförda arbeten skola, så länge någon del af lånet återstår ogulden, af den eller dem, det åligger, vederbörligen underhållas.

Mom. 12. Å den af Kongl. Maj:t bestämda lånesumman erlägges de första fem åren från första lyftningsdagen icke någon ränta eller kapitalafbetalning, men å de under tiden lyftade belopp beräknas fem procent årlig ränta, hvilken vid de fem årens slut lägges till den beviljade lånesumman. Å det sålunda uppkommande beloppet erlägges från och med sjetten året tills lånet blifvit slutbetaldt en annuitet af tio procent, deraf som ränta räknas fem procent å oguldnat kapitalbeloppet.

Mom. 13. I afseende på sättet och ansvarigheten för de i näst föregående moment omförmälda inbetalningars verkställande böra lända till efterrättelse ofvan åberopade Kongl. kungörelser af den 13 Juni 1845 och den 3 November 1848.

Mom. 14. Alla kostnader af hvad namn de vara må, som i följd af erhållna lån föranledts för Statskontoret, skola utan undantag bestridas eller godtgöras af låntagaren; samt

G) att Fullmäktige i Riksgäldskontoret bemyndigas att, för beredande af den tillgång till de Riksgäldskontoret åliggande försträckningar till ifrågasvarande fond, som kan erfordras utöfver hvad enligt särskilda beslut må blifva för sådant ändamål till

Riksgäldskontoret öfverlemnadt, i mån af behof försälja obligationer i svenskt mynt, ouppsägbara från långifvarens sida, men ställda att återbetalas viss kortare tid efter af Riksgäldskontoret verkställd uppsägning, med rätt tillika för Fullmäktige att bestämma dessa obligationers valörer, räntefot och uppsägningstid.

I den till innevarande Riksdag aflättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Kongl. Maj:t Riksdagen att till understödjande af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, *som företrädesvis afsåge att minska frostländigheten*, för år 1884 anvisa 150,000 kronor; och förklarade i sammanhang dermed Kongl. Maj:t sig vilja framdeles föreslå de villkor, hvarunder anslag från denna fond skulle kunna erhållas.

I sådant afseende har, i den här ofvan först omförmälda propositionen N:o 39, Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen besluta:

att beloppet, 150,000 kronor, må användas till understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af torrläggning utaf sådana vattensjuka marker, som utan att kunna med fördel odlas sprida frostskador öfver omgifvande nejd;

att anslaget må utgöra högst en tredjedel af den beräknade kostnaden för torrlägningsföretaget; samt

att för erhållande af dylikt anslag må gälla enahanda villkor, som blifvit af Kongl. Maj:t i nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslagna och af Riksdagen redan antagna för erhållande af statsbidrag till andra allmänna arbeten.

Af det vid nyssnämnda Kongl. proposition N:o 39 fogade statsrådsprotokoll för den 6 nästlidne Mars inhemtas, att Statsrådet och Chefen för Civildepartementet vid ärendets föredragning erinrat, hurusom ifrågasvarande fond för närvarande vore bestämd till enahanda belopp, 150,000 kronor, som för år 1884 äskats. Fonden vore nu så fördelad, att 80,000 kronor utginge såsom anslag och 70,000 kronor såsom lån. Då med denna fond afsåges att understödja utdikningar af sådan mark, som äfven efter arbetets utförande, åtminstone under den närmaste framtiden, vore otjenlig till odling och således för egaren utan värde, men hvilken mark genom de derifrån härflytande frostskador hade det mest

förderfliga inflytande på den omgifvande nejden och der växande gröda, samt förty arbeten af förevarande beskaffenhet medförde jemförelsevis mindre nytta för den jordegare, som utförde arbetet, än för egarne af angränsande fält, syntes det Departementschefen ej lämpligt att understödja dylika torrläggningsföretag genom lån, hvarvid borde förutsättas, att den lånande genom företaget blefve satt i stånd bära ökade utgifter och derigenom att återgälda det erhållna lånet, utan ansåg Departementschefen, att de medel, som Kongl. Maj:t för detta ändamål äskat, och som kunde vara af Riksdagen därför anvisade, borde utgå som anslag.

Såsom synes, är ifrågavarande fonds ändamål enligt det Kongl. förslaget i viss mån ett annat än tillförene. De nu i liknande syfte anvisade medel skola utgå för företag, som »företrädesvis» afse att minska frostländigheten, men i hvilka äfven odling vanligen torde hafva ingått. Det nu begärda anslaget åter skulle användas till understödjande af torrläggning utaf sådana vattensjuka marker, som *utan att kunna med fördel odlas* sprida frostsador öfver omgifvande nejd. Vid sådant förhållande finner Utskottet sig nu kunna förorda fondens anvisande uteslutande såsom anslag utan återbetalningsskyldighet, helst förvaltande, samtidigt och med olika lånevilkor, af så väl någon del af denna fond såsom lån som ock den här ofvan omförmälda odlingslånefonden skulle kunna leda till svårigheter och oegentligheter.

Med anledning af det nu mera begränsade syftemålet med fonden finner dock Utskottet ett belopp af 100,000 kronor vara tillräckligt, hvarigenom i allt fall en höjning med 20,000 kronor skulle uppkomma i det belopp, som hittills utgått såsom anslag utan återbetalningsskyldighet.

Utskottet hemställer,

2:o.

att Riksdagen må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förslag, att ett belopp af 100,000 kronor för år 1884 anvisas till understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af torrläggning utaf sådana vattensjuka marker, som utan att kunna med fördel odlas sprida frostsador öfver omgifvande nejd; att anslaget må utgöra högst en tredjedel af den beräknade kostnaden för torrläggningsföretaget; samt

att för erhållande af dylikt anslag må i tillämpliga delar gälla enahanda villkor, som enligt Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t den 27 April 1881 (N:o 69) blifvit bestämda.

Stockholm den 28 April 1883.

På Stats-Utskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer:

vid punkten 1:o

vid F) (ingressen): af Herr Grefve *C. K. J. Posse*, som ej instämt med Utskottet i dess beslut i denna del, utan yrkat, att ifrågavarande stadgande måtte, i öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t dervid föreslagit, erhålla följande lydelse:

“att Kongl. Maj:t skall ega att, i den mån fondens kapital och sedermera inflytande låneafbetalningar eller räntebehållningar dertill lemna tillgång, å fonden anvisa lån för odling af sankar trakter, att utgå med en million kronor årligen, dock att, om något år icke så stort belopp till utlåning erfordras, öfverskottet derå må kunna under ett kommande år af Kongl. Maj:t derför disponeras, allt enligt följande allmänna villkor och bestämmelser:“

vid F) Mom. 6: af Herr Grefve *C. Beck-Friis*;

vid F) Mom. 8 d): af Herr *Friherre G. Tamm*, som yttrat: “Da Stats-Utskottet tillstyrkt Riksdagen att för sin del besluta det staten skall såsom säkerhet för återbetalning af lån från den ifrågasatta odlingsfonden fordra förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § Handelsbalken, föranlätas jag mot detta Utskottets beslut anmäla min reservation, under förmenande att fullgod säkerhet, gällande för hela lånetiden, borde kunna erhållas af de personer eller det bolag, som i allt fall måste

ikläda sig betalningsansvar för erhållet lån intilldess detsamma kunnat i enlighet med Kongl. Förordningarne den 13 Juni 1845 och 13 November 1848 på hemmanen fördelas och uti jordeboken blifva antecknad, helst deltagare uti ett odlingsföretag böra inom sig kunna utse en styrelse att dem företräda såsom ombud så väl för lyftande af statslånet som ock för indrifvande af kostnadsbidragen från delegarne, i öfverensstämmelse med det förfaringssätt, som iakttages inom sågverksegarnes garantiförening“;

vid Mom 12:

af Herr *H. R. Törneblad*h;

af Herrar Grefve *C. Beck-Friis* och Friherre *F. von Essen*, hvilka ansett årliga räntan å ifrågavarande lån böra till fyra och en half procent bestämmas;

af Herr Grefve *C. Beck-Friis*, med yrkande om ett tillägg till momentet af följande lydelse:

“låntagare dock obetaget att, sex månader efter uppsägning, inbetala lånet jemte all derå upplupen, ogulden ränta. Sådan förskotts-inbetalning vare likväl medgifven endast för odlingslån i dess helhet, icke för delar deraf, om än lånet redan blifvit på särskilda hemman fördeladt;“

af Herr Grefve *C. K. J. Posse*, som yttrat: “De af Utskottet gjorda förändringar i Kongl. Maj:ts nu föreliggande nådiga proposition äro dels så betydliga i sak och så genomgående till antal att, ehuru jag ej fått bifallet det hufvudsakliga yrkande jag ansett mig böra göra, om hela odlingskostnadens meddelande som lån, jag dock måste finna att högst betydliga förbättringar blifvit gjorda i vilkoren för dessa odlingslån. För att dock något underlätta möjligheten för de delegare i dylika odlingsföretag, som sakna tillfälle att sjelfva anskaffa den för dem fortfarande bristande odlingskostnaden, har jag trott, att det för dem skulle blifva en lättnad, om de berättigades att få tillfälle att ganska snart få inbetala det statslån de erhållit och derigenom kunna öfverflytta sin skuld till hypotekslån. Under sjelfva odlingstiden skulle det antagligen blifva möjligt för dem att, om de sammansluta sig i grupper, kunna bereda sig en personlig kredit för

denna kostnad, när de veta, att de hafva tillfälle att inom kort tid genom ett uppsägbart lån anskaffa medlen dertill. På grund häraf har jag inom Utskottet gjort ett förslag härom och lyckades det genom trenne voteringar bringa sig upp till kontraposition mot yrkande af afslag på en sådan framställning. På grund af hvad jag nu i största korthet hunnit antyda, får jag anhålla, att Riksdagen må besluta ett tillägg till mom. 12 af denna lydelse:

“Önskar enskild delegare i företaget att sin andel i lånet inbetala vid den tidpunkt detta skall i jordeboken öfverföras, är han dertill berättigad, så vida han dessförinnan hos Konungens Befallningshafvande deponerat denna sin andel med derå ännu ogulden ränta; sedermera må ock hela det för företaget lemnade lånebeloppet uppsägas, att på en gång, med då derå förfallen ränta hos Statskontoret inbetalas, så vida i behörig ordning uppsägning derstädes skett minst sex månader förr än sådan inbetalning skall verkställas, och skall Statskontoret, så snart denna inbetalning blifvit verkställd, omedelbart derefter genom vederbörande Konungens Befallningshafvande låta föreskrift meddelas, att lånet varder ur jordeboken behörigen afskrifvet, hvarefter det åligger denna embetsmyndighet, att, när detsamma blifvit verkställdt, genom allmän kungörelse sådant låntagarne meddela“;

af Herrar *O. B. Olsson* och *Sven Nilsson*, som yttrat: “För att göra det möjligt för låntagare att, sedan diknings- och odlingsföretaget blifvit utfördt, hvar för sig kunna inbetala sina andelar af lånet, hafva vi ansett ett tillägg till mom. 12 böra göras af följande lydelse:

Inom tre år efter det, då odlingslån blifvit på vederbörande hemman fördeladt och i jordebok antecknadt, eger jordegare, som sådant önskar, att, oberoende af det här ofvan stadgade återbetalningssätt, sex månader efter hos Statskontoret gjord uppsägning inbetala hela det på hans hemman belöpande skuldbelopp jemte all derå upplupen, ogulden ränta.“

Herr Friherre *R. von Kræmer* har begärt få antecknadt, att han ej närvarit vid behandlingen af det *under G)* gjorda förslag.